

Asia: VN/30511/2023

Työ- ja elinkeinoministeriön lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi työriitojen sovittelusta ja eräiden työtaistelutoimenpiteiden edellytyksistä annetun lain muuttamisesta

Lausunnot

Yleiset huomiot

Suomalaista työmarkkinamallia tulee kehittää suuntaan, jossa työehdoista päätetään mahdollisimman laajasti ja joustavasti paikallisella tasolla. Vientivetoiselle työmarkkinamallille on keskeistä, että vientialojen avaus määrittää kustannusvaikutuksen, jota muut alat eivät myöhemmin saa ylittää. Vientivetoisen työmarkkinamallin tulee turvata vientialojen yritysten kilpailukykyä, sillä palkkakilpailun kautta syntyvät kustannukset tulevat välillisesti vientiyritysten maksettaviksi. Sovittelijan tai sovittelulautakunnan mahdollisuus ylittää avoimen sektorin kansainväliselle kilpailulle alttiiden alojen yleinen linja johtaa kustannuskilpailukyvyyn menetykseen. Kilpailukykyiset ja menestyvät vientiyritykset ovat Suomen talouden kivijalka ja tuottavat hyvinvointia ja vientituloja Suomeen.

Yleiseksi linjaksi viennin avauksen perusteella muodostunut kustannusvaikutus on katto, mutta Metsäteollisuus ry:n mielestä se pitää pystyä sovittelussa myös alittamaan. Sovittelussa ja sovintoesityksessä pitää pystyä ottamaan huomioon yritysten/toimialojen mahdollinen erilainen tilanne ja syntynyt yleinen linja pitää tällöin pystyä alittamaan. Yleisen linjan alittaminen on keskeistä metsäteollisuuden yritys kohtaisten työehtojen järjestämisen kannalta, jotta sovittelussa ja sovintoesityksessä voidaan varmistaa toimialan sisällä yritysten erilaiset tilanteet. Esityksen mukainen työmarkkinamalli ei saa johtaa tosiasiallisesti keskitettyyn työehtojen ja palkkojen muotoutumiseen.

Metsäteollisuus ry:n kannan mukaan sovittelusta ei saa muodostua myöskään liian houkuttelevaa paikkaa, josta on saatavissa tietty kustannusvaikutuksen mukainen ratkaisu, jota ei kuitenkaan voida sovintoesityksellä alittaa. Keskitetty liian houkutteleva sovittelujärjestelmä heikentää Metsäteollisuus ry:n näkemyksen mukaan paikallisen sopimisen toteutumista.

Työehtoneuvottelujen osapuolilla on vastuu kilpailukykyä ja tuottavuutta tukevista työehtoratkaisuista, eikä esityksessä tule edistää ratkaisuja, jotka lisäävät työmarkkinaratkaisujen tekemistä valtakunnansovittelijan johdolla. Tämä johtaa väistämättä heikompaan tuottavuuskehitykseen ja paikallisen sopimisen hidastumiseen, koska sovittelijan johdolla tehdyt työehtoratkaisut keskittyvät pitkälti päänavaajan palkkaratkaisun levittämiseen muuhun työmarkkinakenttään.

Nykytila ja sen arviointi

Valtakunnansovittelija on tukenut yleistä linjaa olemassa olevassa valtakunnallisessa työmarkkinamallissa. Kesällä 2022 yleisen linjan pitävyyteen tuli kuitenkin merkittävä poikkeama, kun sovittelulautakunnan ratkaisun perusteella kunta-alan palkat nousevat useina tulevina vuosina viennin avausta enemmän tehden julkisesta sektorista palkkajohtajan. Metsäteollisuus ry kannattaa vientivetoisen työmarkkinamallin viemistä työriitalakiin, jotta sovittelija tai sovittelulautakunta ei toistaisi viennin avauksen ylitystä, jolla on ollut ja on edelleen vahingollisia vaikutuksia työmarkkinoiden toimintaan.

Yleisperustelut luvut 3–6

Metsäteollisuus ry pitää kannatettavana esityksen tavoitetta edistää palkanmuodostuksen ja työmarkkinoiden toimivuutta sekä suotuisaa talous- ja työllisyyskehitystä. Samoin kannatettavaa on pyrkimys vahvistaa sovittelijan noudattamaa käytäntöä kustannuskilpailukykyyn ja kansantalouteen eli yleiseen etuun liittyvien tekijöiden huomioidussa sovittelutoiminnassa. Esityksessä tulisi kuitenkin vielä selkeämmin tuoda esiin se, että yleisen linjan muodostumisessa tarkoitetaan nimenomaan kansainväliselle kilpailulle alttiiden alojen ratkaisuja.

Keskeistä on myös se, että valtakunnansovittelija tai hänen määräämänsä sovittelija toimisi jatkossa sovittelulautakunnan puheenjohtajana, jotta sovintomenettely olisi yhdenmukaista ja ennakoitavaa.

Lisäksi on huomattava, etteivät esityksen kirjaukset rajaa työehtosopimusosapuolten sopimusvapautta, vaan se koskee valtakunnansovittelijan tai sovittelulautakunnan sovintoesityksiä.

Pykälät ja säännöskohtaiset perustelut

1 § *Lain tarkoitus ja soveltamisala*

Metsäteollisuus ry kannattaa kirjausta, jonka perusteella sovittelulautakunnan puheenjohtajana toimii valtakunnansovittelija tai sivutoiminen sovittelija. Esityksen mukainen vahvempi sidonnaisuus työriitalakiin turvaa yleisen linjan pitävyyttä ja sovintomenettelyn ennakoitavuutta.

3 § *Valtakunnansovittelijan tehtävät*

Viittaus edellisessä kohdassa lausuttuun.

11 § *Sovinnon aikaansaaminen*

Sovinnon aikaansaamista koskevan lainkohdan perusteluissa Metsäteollisuus ry:n kannan mukaan on oikein todettu, että ”Suomen vientivetoisessa taloudessa kansantalouden kilpailukyvyyn turvaava kustannustaso muodostuu ventialoilla. Siten yleisenä linjana olisi perusteltua ottaa huomioon ventialojen työehtosopimuksiin perustuva kustannusvaikutusten taso, etenkin jos alat muodostavat merkittävän osuuden suomen tavaroiden tai palveluiden kokonaisviennin arvosta”.

Sen sijaan perustelujen seuraavassa kappaleessa oleva toteamus, ”ettei yleistä linjaa koskevaa sopimuskokonaisuutta voida yksiselitteisesti määritellä” tulisi muokata tai poistaa kokonaan. Perusteluissa tulisi selkeästi tuoda esiin, että kysymys on kansainväliselle kilpailulle alttiiden, avoimen sektorin toimialojen avauksesta (ventialojen kustannusvaikutus).

Perusteluissa todetaan lisäksi, että yleisen linjan muodostumisessa tulisi ottaa huomioon ”palkantarkistukset ja kunkin määräyksen laskettavissa olevat kustannusvaikutukset”. Metsäteollisuus ry:n näkemyksen mukaan tätä kohtaa tulisi selkeyttää siten, että yleisen linjan mukainen kustannusvaikutus muodostuu palkantarkistusten ja työehtosopimusmääräysten muutosten yhteenlasketusta kustannusvaikutuksesta. Lisäksi tulee huomioida, että sopimusten kustannusvaikutukseen vaikuttavat myös esimerkiksi sopimuskorotusten erilaiset ajankohdat ja mahdolliset kertaerät.

13 § *Sovintoehdotus ja sovittelun keskeyttäminen*

Metsäteollisuus ry kannattaa esitystä, jonka mukaan palkanmuodostuksen toimivuutta turvaa sovintoehdotus, joka kokonaisuutena ylläpitää kansantalouden ja muun yleisen edun turvaavan yleisen linjan noudattamista työmarkkinoilla. Määräyksen tarkoituksena tulee olla estää hintapalkkakierteen syntyminen, joka voisi aktualisoitua tilanteessa, jossa sovintoehdotuksella ylitettäisiin yleisen linjan mukainen kustannustaso seurauksella, että ylitys heijastuisi tuleviin sopimusratkaisuihin.

Yleinen linja voi olla kustannusvaikutukseltaan katto, mutta se pitää pystyä sovittelussa myös alittamaan huomioiden yritysten ja toimialojen erilainen tilanne.

Hallituksen esityksessä todetaan, että ”tarkoituksena ei ole, että sovintoehdotuksen ja yleisen linjan kustannusvaikutusten olisi kaikki niihin vaikuttavat tekijät huomioiden vastattava laskennallisesti täsmällisesti toisiaan. Sovittelijalla olisi liikkumavaraa etsiä erilaisia ratkaisuja, kunhan niillä ei vaaranneta työmarkkinoiden toimivuutta, kansantalouden kantokykyä ja kilpailukykyä sekä julkisen talouden kestävyttä”. Tämä perustelujen kohta on Metsäteollisuus ry:n mielestä selkeässä ristiriidassa esityksen tarkoituksen kanssa (yleisen linjan suojeleminen sen ylittämiseltä) ja mahdollistaisi pahimmillaan palkkakilpailun syntymisen. Kyseinen sovittelijan liikkumavara tulee siten poistaa perusteluista. Sovittelussa tulee voida tehdä yritys/toimialakohtaisia sovintoehdotuksia, joiden sisällöt poikkeavat toisistaan, kunhan niiden kustannusvaikutus ei kokonaisuudessaan ylitä yleistä linjaa ja sovintoehdotus voi olla kustannusvaikutukseltaan alle yleisen linjan.

Hallituksen esityksen perusteluissa kohdassa 10 (suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys) on sivulla 37 todettu, että ” ehdotus jättäisi sovittelijalle tarpeellista liikkumavaraa sovintoehdotuksen antamisessa. Ala- ja tehtäväkohtainen palkkauksen kehittämistarve on tekijä, jonka sovittelija muiden ratkaisuun vaikuttavien näkökohtien ohella ottaa huomioon ehdotuksissaan”. Metsäteollisuus ry:n näkemyksen mukaan kyseinen kohta on ristiriidassa lain tavoitteiden kannalta ja tulisi poistaa tai muokata uudestaan viitaten edellisessä kappaleessa todettuun.

5 §

Metsäteollisuus ry kannattaa asetuksen muutosta. Työriitalain 1 §:n muutoksen vuoksi sovittelulautakunnan puheenjohtajana toimii valtakunnansovittelija tai sivutoiminen sovittelija. Tämän takia asetuksen 5 §:stä tulee poistaa määräys siitä, että työ- ja elinkeinoministeriö määrää sovittelulautakunnan puheenjohtajan. Valtakunnansovittelija tekisi esityksen työ- ja elinkeinoministeriölle sovittelulautakunnan jäsenistä.

6 §

Pykälä tulee poistaa tarpeettomana, sillä muutosten takia ei ole enää tarvetta säätää valtakunnansovittelijan sovitteluavusta.

Lehtonen Reima
Metsäteollisuus ry